

ТЕХНОЛОГИЯИ ҲИФЗИ ИТТИЛООТ

Мақсад ва вазифаҳои амнияти иттилоотӣ. Дар тамоми давраҳои таърихи тамаддуни ҷаҳон иттилооти саҳеҳ, пурра ва эътимоднок ҳамеша қадр карда мешуд ва «моли» қиматбаҳо ба ҳисоб мерафт. Дар даврони мо, ки ҳаҷми иттилооти қабул ва коркардашаванда бемайлони ба боло рафта истодааст, қурби он боз ҳам зиёдтар афзудааст. Дар баробари ин, инсон доимо кӯшиш ба харҷ медиҳад, ки иттилооти интиқолшаванда сари вақт, бе таҳриф, мувофиқи муқаррарот, ба макон ва соҳиби аслиаш рафта расад. Ҳалли ин масъала, ки ба масъалаи ҳифзи иттилоот ё амнияти иттилоотӣ дохил мешавад, ҳамеша яке аз масъалаҳои рӯзмарра шумурда мешавад.

Рушди раванди информатизатсияи ҷомеа ва тадбиқи пурра ва комили компютер дар тамоми самтҳои фаъолияти инсон проблемаи амнияти иттилоотиро боз ҳам ба дараҷаи болотар бардоштааст. Акнун ҳалли ин проблемаро дар баҳисобгирии маҷмӯи шароитҳои нави гардиши иттилоот, эҷод ва истифодаи захираҳои иттилоотӣ, ки онҳо дар якҷоягӣ **муҳити иттилоотӣ** ном гирифтаанд, ҷӯстан лозим аст.

Муҳити иттилоотӣ маҷмӯи васоит, шароит ва методҳои дар базаи системаҳои компютерӣ фаъолияткунанда мебошад, ки барои эҷод ва истифодаи захираҳои иттилоотӣ равона шудааст.

Маҷмӯи омилҳои омилиро, ки барои фаъолияти мӯътадили муҳити иттилоотӣ хавфноканд, **таҳдиди иттилоотӣ** мегӯянд. Натиҷаҳои мушаххаси таъсири ин таҳдидҳо – гумшавии иттилоот, тағйирёбии миқдор ва мазмуни иттилоот, дастрасшавии иттилоот ба шахсони бегона ва ғайра шуда метавонанд. Таъсири ғайриқонунӣ ва зиддиҳуқуқӣ ба муҳити иттилоотӣ метавонад ба манфиатҳои шахси алоҳида ва ҷамъият зарари ҷиддӣ оварад. Аз ин рӯ, амнияти муҳити иттилоотӣ ва тоза нигоҳ доштани он аз таҳдидҳои иттилоотӣ яке аз вазифаҳои аввалиндараҷаи информатизатсияи ҷомеа ба шумор меравад.

Амнияти иттилоотӣ маҷмӯи чорабиниҳои мушаххаси ҳифзи муҳити иттилоотии ҷомеа ва инсон аст.

Мақсадҳои асосии таъмини амнияти иттилоотии ҷомеа тариқи зайл аст:

- Ҳифзи манфиатҳои миллӣ.
- Шахс ва ҷамъиятро бо информатизатсияи пурра ва эътимоднок таъмин намудан.
- Ҳангоми қабул, паҳнкунӣ ва истифодаи иттилоот ҳифз намудани ҳуқуқҳои шахс ва ҷомеа.

Объектҳои зерин ба таъмин ва ҳифзи амнияти иттилоотӣ эҳтиёҷ доранд:

- Захираҳои иттилоотӣ.
- Системаи эҷод, паҳнкунӣ ва истифодаи захираҳои иттилоотӣ.
- Зерсохторҳои (инфраструктураи) иттилоотии ҷомеа – коммуникатсияҳои иттилоотӣ, шабакаҳои алоқа, марказҳои таҳлилӣ ва коркардаи маълумотҳо, системаҳо ва воситаҳои ҳифзи иттилоот.
- Воситаҳои ахбори омма.
- Ҳуқуқҳои шахс ва давлат дар қабул, паҳнкунӣ ва истифодаи иттилоот.
- Ҳифзи моликияти интеллектуалӣ (зеҳнӣ, ақлонӣ) ва иттилооти конфиденсиалӣ (маҳфӣ).

Таҳдиди иттилоотӣ. Манбаи таҳдиди иттилоотии шахс ва ҷомеаро ба омилҳои берунӣ ва дохилӣ ҷудо мекунанд. Манбаҳои асосии таҳдидҳои берунӣ чунинанд:

- Сиёсати мамлакатҳои, ки дастрасии комёбиҳои ҷаҳониро дар соҳаи технологияҳои иттилоотӣ ҳалалдор месозанд.
- «Ҷанги иттилоотӣ», ки фаъолияти муҳити иттилоотиро дар мамлакат номуътадил мегардонад.
- Фаъолияти ҷиноятӣ, ки бар зидди манфиатҳои миллӣ равона гардидааст.

Манбаъҳои асосии таҳдидҳои дохилӣ тариқи зайл аст:

- Аз сатҳи информатизатсияи мамлакатҳои мутараққӣ қафо мондан.
- Қафомонии технологӣ дар саноати электроники истеҳсоли техникаи иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ.
- Пастрабии сатҳи маърифатии шахрвандон, ки монеаи рушди муҳити иттилоотӣ гардидааст.

Таҳдидҳои амнияти иттилоотиро дар навбати худ ба таҳдидҳои *ғаразнок* (*мақсаднок*, *барқасд*) ва *тасодуфӣ* тақсим мекунанд. Таҳдиди ғаразнокро таҳдиди дастраскунии беиҷозат, ҳамла ё ҳуҷум низ мегӯянд. Ин намуди таҳдид бо амалҳои шахсоне алоқаманд аст, ки онҳо ба худсобиткунӣ, ё санҷиши дониш, малака ва имкониятҳои компютери худ (*haker – ҳакер*) машғуланд ва ё бо ин роҳ норозигии худро нисбат ба вазъи иҷтимоӣ намоиш додан мецоҳанд, манфиатҳои моддӣ меҷӯянд, ё танҳо барои вақтхушкунӣ (*craker – кракер*) ба ин амали номатлуб даст мезананд. Номгӯи таҳдидҳои ғаразнок аз имкониятҳо ва сайри хаёлотӣ (фантазия) шахсони амаликунандаи онҳо вобаста буда, хеле гуногун ва рангоранг шуда метавонад. Баъзе таҳдидҳои ғаразнокӣ типиро барои системаҳои компютерӣ мисол меорем:

- Дуздии иттилоот – дастраскунии беиҷозати ҳуҷҷатҳо ва файлҳо дар шакли азназаргузаронӣ, нусхабардорӣ ва ғайра, ғорати компютерҳо ва барандагони иттилоот, несткунӣ ва барбоддиҳии иттилоот.
- Паҳнкунии вирусҳои компютерӣ.
- Таъсири ҷисмонӣ ба аппаратураи электронӣ – вайронкунӣ, пайвасткунӣ ба каналҳои алоқа, шикастани барандагони иттилоот, таъсири барқасдона тавассути майдони магнитӣ.

Таҳдидҳои ғаразнок дар системаҳои компютерӣ метавонанд тавассути **каналҳои дастраскунии иттилоот** – компютери истифодабаранда, ҷои кори маъмури системаи компютерӣ, барандагони иттилоот (дискҳо ва лентаҳои магнитӣ, барандагони коғазӣ) ва каналҳои алоқаи беруна амалӣ гардонидан шаванд.